

Значення самостійної роботи у лінгвокультурній системі навчання іноземної мови

Соколова Г.П.

*ст. викл. кафедри базової мовної та загальнонаукової підготовки іноземних громадян
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
м. Харків, Україна
e-mail: galasokolovadudova@gmail.com*

Сучасні потреби вдосконалення та оптимізації навчального процесу висувають нові вимоги до організаційно-методичних підходів до лінгвістичної підготовки студентів. Студенти набувають мотивації до нових компетенцій, пов'язаних із спілкуванням у всьому світі за допомогою використання іноземних мов. Це вимагає розгляду вискоелективних форм організації самостійної роботи студентів (особливо іноземних студентів) у лінгвокультурній системі навчання, зазначення важливості міжкультурної компетенції іноземних учнів.

Однією з невід'ємних характеристик сучасної методики викладання іноземних мов є лінгвокультурний аспект, у якому досліджується досвід мовної особистості та національний менталітет, дається системний опис мовної картини світу [4]. При роботі з іноземними учнями таке явище як «інтерференція» може уповільнювати та ускладнювати процес засвоєння другої та наступних мов. Причиною такого міжмовного впливу є схожість мовних/мовленнєвих явищ, а також різні особливості вивчення мови, зокрема дидактичні, лінгвістичні, психологічні. Але іноді (коли іноземцями вивчається і українська, і англійська мови), інтерференція може сприяти вмінню порівнювати та аналізувати мовленнєві явища, розвивати творче мислення. Викладачеві необхідно звертати увагу на такі моменти, як: сильний прояв впливу рідної мови та мови-посередника; загальноосвітній рівень підготовки студента (фонові знання); здібності та особистий досвід спілкування учня; ступінь мотивації та ін. При поясненні матеріалу потрібно враховувати різницю у сприйнятті між рідною мовою іноземного студента, українською як

іноземною, англійською як досліджуваною (або як мовою-посередником, допоміжною мовою).

Безліч помилок (приблизно половина) при розмові іноземною мовою відбувається саме під впливом рідної мови, і лише деяка частина з них знаходиться всередині мови, що вивчається. Лінгвосоціокультурна система навчання, що передбачає не лише мовленнєве спілкування, а й міжкультурне, враховує цей факт. Під час підготовки повідомлень з деяких тем ("Education", "My country and city", "Profession and Job" та інш.) учень має досить високу мотивацію, так як він володіє інформацією та знає предмет обговорення. Такі студенти, які легко орієнтуються в національних особливостях, історії, культурі, звичаях двох країн, цивілізацій, як правило, показують і більш високий рівень володіння англійською мовою як іноземною, вони мають лінгвосоціокультурну компетенцію – «здатність розглядати мову під мікроскопом культури».

Викладачем та студентами можуть обговорюватися теми освіти та професії, дружби та національної кухні, екології та сучасних технологій, де висвітлюються саме національні особливості країн, представниками яких є студенти групи (які з задоволенням потім роблять презентації та реферати з той чи іншої теми). Теж саме стосується і наукових тем, спрямованих на вивчення лексики (пов'язаної з спеціальністю) та пошуку необхідних наукових матеріалів, які вони здійснюють самостійно. Такі практичні заняття, як правило, включають ряд певних етапів: збір та аналіз інформації; презентація; подальше групове обговорення; підсумкова оцінка викладача (з використанням на кожному етапі англійської мови, як робочої).

У сучасних умовах за обставин, що склалися, студенти-іноземці (як і більшість українських студентів) змушені навчатися дистанційно (у ХНУГГ імені О.М. Бекетова це відбувається на платформі "Teams"). І в цій ситуації ще більшу актуальність і важливість набуває самостійна робота, яка є одним із основних методичних принципів інтерактивного навчання (поряд з іншими,

такими, як: інтенсивне використання індивідуальних різноманітних завдань, домашні та контрольні завдання самодіагностичного або творчого характеру). Аудиторні заняття у такому разі можуть плануватися як підготовка до виконання завдань. Виконання завдань передбачає пошук інформації з певної теми, обробку та організацію зібраної інформації для її подальшого використання (наприклад, у особистих наукових роботах студентів-старшокурсників).

Особливо слід зазначити мотиваційний компонент, оскільки без позитивної мотивації студенти слабше опановують пізнавальну діяльність, викладачеві складніше її організувати і керувати нею. Для розвитку мотивації, як засобу підвищення ефективності процесу самоосвіти з іноземної мови необхідні активізація механізму сприйняття, що досягається різноманітністю форм навчання (проектна діяльність, ділові ігри), через залучення студентів до науково-дослідної діяльності та активізацію механізму мислення, що досягається через самостійну роботу, проблемне навчання, діалог. Однак взаємозумовленість і взаємодія мотивації та емоційних процесів злиті особливо тісно. Усі традиційні для навчальної, та й усякої діяльності почуття (розчарування, напруга, страх невдачі, задоволення подолання труднощів, радість досягнутих успіхів тощо) супроводжують також процес оволодіння іноземною мовою. Знання мови розширює рамки професійної творчості, сприяє розвитку критичного мислення студентів та самостійному розумінню ними свого професійного майбутнього [2, pg 120].

Сучасна педагогіка має багато інтерактивних підходів, серед яких можна виділити такі: творчі завдання; робота в малих групах (особливо важливо для іноземних студентів); навчальні ігри; вивчення і закріплення нового матеріалу (робота з наочними посібниками, відео- і аудіоматеріалами, «кожен навчає кожного», використання запитань, Сократичний діалог); тестування; розминки; зворотній зв'язок; вирішення проблем; тренінги та багато інш.

Аналіз педагогічних досліджень показує, що під терміном «самостійна робота» розуміють різноманітні види індивідуальної та групової діяльності студентів у процесі аудиторних та позааудиторних занять. Поняття самостійної роботи, на думку дослідників, включає пошук необхідної інформації, набуття знань та їх використання для вирішення навчальних, наукових і професійних завдань [1, pg 98]. Будучи діяльністю, спрямованою на самоосвіту студентів, самостійна робота передбачає виконання різноманітних завдань навчального, продуктивного, дослідницького та самоосвітнього характеру, виступаючи засобом оволодіння системою професійних знань, методів навчання. пізнавально-професійної діяльності та формування навичок творчої діяльності.

На думку деяких дослідників (О.В. Гурської, Т.В. Хома, П. Бенсон, Д. Літл, М.Г. Мур) [3, 5] , які займаються вивченням активних методів навчання в педагогіці, самостійна робота також характеризується особистою зацікавленістю студентів і відповідальністю за результат. Поняття «самостійна робота» розглядається як інтегративна здатність студентів, що забезпечує реалізацію та управління інформаційним процесом, спрямованим на самостійне створення кінцевого освітнього продукту. Крім того, основу самостійної роботи складають організаційно-національно-педагогічні умови, спрямовані на саморозвиток особистості в ході здобуття нових знань.

Крім цього, у процесі аудиторної та самостійної роботи реалізуються комунікативні, когнітивні та розвиваючі завдання. *Комунікативні завдання* реалізуються під час формування мовних, мовленнєвих та соціолінгвістичних компетенцій. *Когнітивні (пізнавальні) завдання* включають набуття наступних знань та навичок розвитку раціональних способів мислення: вміння проводити різні логічні операції (аналіз, синтез, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, аргументування, узагальнення та висновки, коментування); формулювання мети, планування та досягнення результатів у науковій діяльності іноземною мовою. *Розвиваючі завдання* забезпечують здатність розуміти і цінувати чужу точку зору з наукової проблеми, прагнення до

освоєння досягнень науки в країнах мови, що вивчається, здатність виявляти соціокультурні особливості підготовки іноземних студентів у країні і за кордоном, зіставляти досягнення та рівень досліджень великих наукових центрів з обраної спеціальності.

Дуже ефективним є також використання тестів у самостійній роботі студентів. У цьому випадку учень сам перевіряє свої знання. Не відповідаючи відразу на тестове завдання, студент отримує підказку, що пояснює логіку завдання, і виконує його вдруге. Організація дослідницької самостійної роботи дозволяє стимулювати вміння учнів робити висновки про мовні явища на основі самостійного аналізу матеріалу (усне повідомлення, твір). При організації самостійної роботи з опорою на реальні ситуації спілкування важливо організувати завдання для обміну думками та інтересами. Технологічною підтримкою цього спілкування служать різноманітні Інтернет-технології, що особливо важливо в одномовному середовищі. Такі види навчально-комунікативної діяльності сприяють оволодінню загальною та професійною лексикою, формують навички самостійної роботи, підвищують мотивацію та інтерес до іноземної мови.

Таким чином, індивідуальний та багаторівневий підхід, інтерактивні методи у навчанні іноземної мови дають можливість виконати складне завдання – навчити студента необхідним навичкам, що впливають на світогляд, систему цінностей, самоідентифікацію, уміння мислити, здатність порівнювати. Застосовуючи традиційні методики та інтегруючи нові напрями методичних, мовознавчих, психолінгвістичних та культурологічних досліджень, можна змодельовати той інформаційний мінімум, який необхідний для адекватного сприйняття іншомовного тексту та іншомовного мовлення студентами підготовчих факультетів та студентів-іноземців старших курсів. Практика навчання показує, що важливо приділяти увагу розвитку здібностей самостійного отримання знань, самовдосконалення комунікативних навичок, що дозволяє творчо їх використовувати. Усі ці організаційно-педагогічні стратегії (особливо ці, які спрямовані на самостійну роботу учня) показали

свою ефективність у рамках дистанційної освіти та можуть бути реалізовані в процесі лінгвістичної підготовки студентів ЗВО.

Література:

1. Balgikanli C. Learner Autonomy in Language Learning: Student Teachers' Beliefs. *Australian Journal of Teacher Education*. 2010. № 35. pp. 90-103.
2. Broad J. Interpretations of independent learning in further education. *Journal of Further and Higher Education*. 2006. № 30 (2). pp. 119-143.
3. Гурська О.В. Основні аспекти та проблеми організації самостійної роботи студентів ВНЗ / *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Педагогіка А.С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі* (м. Полтава, 12-14 березня 2013 р.). С. 78-121.
4. Ларіна Н.Б. Міжкультурна комунікація й особливості її проявів / *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2013. № 2 (42). С. 15–18.
5. Хома Т.В. Активні методи навчання в педагогіці вищої школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. Вип. № 69. С. 149 – 152.*

Актуальні питання організації самостійної роботи іноземних здобувачів освіти в очно-дистанційній формі навчання

Тараненко В.В.

*ст. викл. кафедри мовної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: taranenkovaleriav@gmail.com*

Самостійна робота студентів є однією з ключових складових навчального процесу у вищих навчальних закладах. Ця діяльність планується та виконується за завданнями викладачів, але без їх безпосередньої участі. Самостійна робота студентів визначається науковцями не лише як організаційна форма, але й як метод, засіб та прийом навчання [1, с. 148]. Ефективність такої роботи залежить від низки чинників, зокрема активності студента, рівня розвитку пізнавального інтересу та його здатності організувати себе до процесу навчання. Високий рівень навичок самостійної роботи суттєво впливає на успіх навчання студента та його подальшу професійну діяльність.